

NEAPYKANTOS NUSIKALTIMAI: AKTUALIJOS IR TENDENCIJOS

Viačeslav Čigrin*

*Mykolo Romerio universiteto Viešojo saugumo fakulteto Valstybės sienos apsaugos katedra
Putvinskio g. 70, LT-44211 Kaunas-ACP
Telefonas (8-37) 303442,
Elektroninis paštas: cigrin@mruni.eu*

Anotacija. Nuo 2004 m. gegužės 1 dienos Lietuva tapo Europos Sąjungos nare, o 2004 m. kovo 29 dieną įstojo į NATO. Įstojus į ES, Lietuva įsipareigojo suderinti savo nacionalinius teisės aktus su Bendrijos įstatymais ir tai lėmė pasikeitimus Lietuvos teisės aktuose sąryšyje su žmogaus teisėmis ir prisidėjo prie valstybės politikos formavimo, siekiant kovoti su įvairių formų diskriminacija. Lietuva, kaip ir kitos ES valstybės narės, taiko ES teisės aktus tiesiogiai ar perkelia jų nuostatas į savo nacionalinius įstatymus. Tokie pakeitimai padarė įtaką ir kovai su neapykantos nusikaltimais, nes pastaraisiais metais šio tipo nusikaltimai sulaukia vis daugiau tarptautinės bendruomenės dėmesio. Tokie nusikaltimai turi ilgą istoriją, o jų aukos skaičiuojamos milijonais. Neapykantos nusikaltimai – tai nusikaltimai motyvuoti rasinės, etninės ar religinės neapykantos ar priešiško. Pranešimai apie smurtą prieš tam tikras etnines grupes nuolat spausdinami žiniasklaidos puslapiuose. Tarptautinės organizacijos, pavyzdžiui JTO, ESBO, nuolat pabrėžia, kad neapykantos nusikaltimai yra rimta visuomenės saugumo problema. Tokių nusikaltimų žala yra ne tik fizinės ir psichinės kančios, ekonominiai nuostoliai. Jų pasekmė yra santykių tarp įvairių socialinių grupių pasikeitimas, nepasitikėjimo, įtarumo ir priešiško atsiradimas. Tokie nusikaltimai gali sukelti ir ginkluotus konfliktus, dėl ko daug žmonių bus priversti palikti savo namus ir prašyti prieglobsčio kitose valstybėse. Šių nusikaltimų aukų skaičiaus augimas yra dirva radikaliai ekstremizmui ir terorizmui plisti. Demokratinės vakarų valstybės tobulina įstatymus, kurie nustato baudžiamąją atsakomybę už neapykantos nusikaltimus. Tokių šalių kaip JAV, Didžiosios Britanijos, Vokietijos ir kitų patirtis rengiant, tobulinant teisės aktus, kovojant su tokiais nusikaltimais, bei tarptautinių organizacijų rekomendacijos, manytina prisidės prie sėkmingos kovos su tokio tipo nusikaltimais Lietuvoje.

Pagrindinės sąvokos: nusikalstamumas, neapykantos nusikaltimas, nusikalstamumo statistika, tarptautinės organizacijos, nusikalstamumo prevencija.

IVADAS

Terminas „neapykantos nusikaltimas“ (angl. *hate crime*) pirmą kartą atsirado 1985 metais: JAV kongreso senatoriai Dž. Koneris jaunesnysis, B. Kenelis ir M. Biadži (John Conyers Jr., Barbara Kennelly, Mario Biaggi) paskelbė „Neapykantos nusikaltimų statistikos įstatymą“ (angl. „Hate Crime Statistics Act“). 1989 metais buvo paskelbtas Dž. Leo (John Leo) straipsnis „Neapykantos politika“ (angl. „The Politics of Hate“). Nuo praėjusio amžiaus 90-ųjų metų pradžios sąvoka „neapykantos nusikaltimas“ tapo teisine kategorija ir buvo įtvirtinta teisėtvarkos aktuose¹. Pažymėtina, jog buvo kriminalizuotas smurtas rasizmo, antisemitizmo pagrindu ir homofobija - priešiškas homoseksualams. Pavyzdžiui, Jungtinėse Amerikos Valstijose (toliau JAV), prie grupių kurios vykdo neapykantos

¹ Foucault M. *Disciplinuoti ir bausti. Kalėjimo gimimas*. Vilnius. Baltos lankos. 1998.

nusikaltimus buvo priskirti tokie judėjimai kaip neonaciai, skinhedai (skųstagalviai) ir Kukluks klanas. Praėjo šiek tiek laiko, ir atsirado vis daugiau literatūros, susijusios su nusikaltimais, kurių motyvai - etninė, rasinė ar religinė neapykanta ar homofobija². Tiesą sakant, tokių nusikaltimų buvo visada. Pakanka prisiminti daugybę religinių karų, kryžiuočių žygius, tarp etninius konfliktus, kruvinus išpuolius prieš žydus, kurios įkvėpė antisemitizmas (t.y. Holokaustas). Apskritai, nuo pat pirmųjų žmonijos žingsnių kilęs įtarimas ir neapykanta "pašaliečiams", nesaviems, dažnai peraugdavo į atvirą priešišumą (tai yra būdinga visiems bandos jausmą turintiems gyvūnams). Svetimų reikėjo baimintis, pašaliečio nužudymas primityvioje visuomenėje nebuvo laikomas nusikaltimu³. Prisiminkime šiandienos vaikų elgesį. Vaikas išmoksta atpažinti šeimos narius - motiną, tėvą, senelę, senelį, - o pamatęs nepažįstamą - gali pradėti verkti.

Tačiau, nuo antros XX amžiaus pusės, šios rūšies nusikaltimai tampa aštria socialine problema. Vystantis visuomenei, plėtojant (civilizuojantis, liberalizuojantis ir humanizuojantis) tarpasmeniniams šalies gyventojų santykiams, ypač jautrios tampa bet kokios ksenofobijos ir persekiojimo apraiškas pagal etninės, rasinės ar religinės neapykantos bet kokiems visuomenės sluoksniams (vargšams, benamiams, neįgaliesiems, prostitutėmis, ir tt)⁴. Žmonėms, priklausantiems vakarų civilizacijai dėl politinio korektiškumo nepriimtina pavadinti bet koki žmogų alkoholiku (geriau pasakyti: "Džonas turi problemų su alkoholiu"), narkomanu ("Kotryna turi problemų su narkotikais"), nusikaltėliu ("Smitas turi problemų su įstatymu"). Iš tiesų toks žmogaus tolerancijos pasireiškimas vertas pagarbos⁵. Dž. Jakobsas ir K. Poteris (James B. Jacobs, Kimberly Potter) savo knygoje "Neapykantos nusikaltimai: Baudžiamoji teisė ir identifikavimo politika" („Hate Crimes: Criminal Law & Identity Politics“) pabrėžė, kad tokio pobūdžio nusikaltimus sukelia prietarai, šališkumas, priešiškas (angl. *bias, prejudice*) kitų rasių, nacijų, kitos odos spalvos, religijos, seksualinės orientacijos asmenims⁶. Tokie nusikaltimai, sutinkamai su autoriais, yra socialinis konstruktas (angl. *construct*). N. Holas (Nathan Hall) savo 2005 metų monografijoje „Neapykantos nusikaltimai“ (N. Hall, „Hate Crime“) atkreipia dėmesį į nusikalstamumo apibrėžimo problemas, ypatingai išskirdamas neapykantos nusikaltimus. Autorius pateikia daug *hate crime* apibrėžimų, pateiktų tokių ekspertų kaip P. Gerstenfeldo

² Glick L. *Criminology*. Pearson Education, Inc. 2005

³ Shestakov D. *Kriminologija: prestupnost kak svoistvo obshestva*. [Criminology: criminality as society characteristic].

⁴ Gilligan J. *Smurtas. Apmąstymai apie nacionalinę epidemiją*. Vilnius. Vaga. 2007

⁵ Ferrell J. et al. *Cultural Criminology*. Sage 2008

⁶ <http://books.google.ru/books?id=G6V0Qb4GtNUC>

(P. Gerstenfeld), K. Kreigo (K. Craig), V. Volfe (L. Wolfe), L. Kopelando (L. Copeland), K. Šefeldo (C. Sheffield), B. Perio (B. Perry). Visi išvardinti autoriai teigia, jog tai yra socialinis konstruktas. Holas išsamiai nagrinėjęs neapykantos, šališkumo, prietaro, diskriminacijos sąvokas, apibrėžė neapykantos nusikaltimą, kaip nusikalstamą veiką prieš asmenį, nuosavybę, verslą ar visuomenės grupę, kuri yra motyvuota nusikaltėlio neigiamu nusistatymu prieš nukentėjusiojo rasę, religiją, etniškumą ar tautinę kilmę, seksualinę orientaciją, lytį ar neįgalumą⁷. Neapykantos nusikalstamų veikų socialinis žalingumas pasižymi ne tiek fizine ar turtine, kiek itin didele moraline žala nukentėjusiajam. Tokiomis nusikalstamomis veikomis kėsinama į asmens savybes, sudarančias jo asmenybės, jo identiteto šerdį⁸. Taip neigiami asmens laisvė ir orumas – vienos pagrindinių demokratinės visuomenės vertybių. Tokiomis nusikalstamomis veikomis bauginamas ir žeminamas ne tik atskiras individas, bet ir visi tai pačiai socialinei grupei priklausantys asmenys. Tai kelia didelę įtampą visuomenėje ir kartu neramumą bei keršto protrūkių pavojų⁹.

Tyrimų tikslas – atlikti JAV bei Europos Sąjungos institucijų bei visuomeninių organizacijų veiklos, užtikrinančios kovą su neapykantos nusikaltimais analizę.

Uždaviniai:

- Apžvelgti JAV bei Europos Sąjungos kovos su neapykantos nusikaltimais teisinę bazę.
- Apžvelgti Lietuvos kovos su neapykantos nusikaltimais teisinę bazę.
- Išanalizuoti statistinius duomenis, susijusius su neapykantos nusikaltimais.

Tyrimo objektas – kovos su neapykantos nusikaltimais analizė.

Tyrimo metodai. Šiame darbe panaudoti mokslinės literatūros ir dokumentų analizės, statistinių duomenų analizės ir lyginamasis metodai. Taip pat naudotasi JAV, Europos Sąjungos ir Lietuvos Respublikos norminiais aktais, oficialiuoju Europos Sąjungos ir kitais internetiniais tinklapiais. Be kita ko, šiame darbe pasiremama antrinės duomenų analizės metodu, kuriuo, atsižvelgiant į kitą turimą informaciją, buvo analizuojami ir vertinami įvairių institucijų surinkti duomenys. Atskiriems klausimams tirti buvo taikyti ir teoriniai tyrimo metodai (analitinis - kritinis, alternatyvus, analogijos, apibendrinimo).

⁷ Mathiesen T. *Prison on Trial: A Critical Assessment*, London: Sage. 1998

⁸ <http://www.bsos.umd.edu/gvpt/lpbr/subpages/reviews/hall0106.htm>

⁹ Matza D. *Nusižengiamumo srovėje* Vilnius. Vaga. 2004

JAV BEI EUROPOS SĄJUNGOS ŠALIŲ NEAPYKANTOS NUSIKALTIMŲ TEISINIO REGULIAVIMO KŪRIMAS

Neapykantos nusikaltimai turi ilgą istoriją, ir jų aukomis tapo milijonai žmonių (prisiminkim kaip krikščionys buvo persekiojami romėnų, holokaustą, genocidą Ruandoje), bet politikų ir visuomenės dėmesys į šį fenomeną atkreiptas tik per pastaruosius du dešimtmečius. Tai buvo susiję su aktyviais ir sėkmingais antirasistinių judėjimų, gėjų ir lesbiečių, moterų, neįgaliųjų teisių gynimo kampanijos veiksmis¹⁰. Šiuo metu su neapykantos nusikaltimais kovoja ne tik valstybės, bet ir tarptautinės organizacijos. Tokių organizacijų priimti dokumentai reikalauja, kad valstybės imtųsi veiksmų užkirsti kelią rasinei diskriminacijai (įskaitant etninę ar tautinę diskriminaciją), taip pat užtikrintų lygybės prieš įstatymą principo įgyvendinimą (Tarptautinis pilietinių ir politinių teisių paktas, 1966.12.19d., Tarptautinė konvencija dėl visų formų rasinės diskriminacijos panaikinimo, Žin., 1998, Nr. 108-2957). Europos Taryba 1997 metais įkūrė Europos komisiją kovai su rasizmu ir netolerancija (ECRI - European Commission against Racism and Intolerance). Tai nepriklausoma žmogaus teisių stebėsenos institucija, sprendžianti klausimus, susijusius su rasizmu ir netolerancija¹¹. Tuo tarpu Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacijos (OSCE - Organization for Security and Co-operation in Europe) Demokratinė institucijų ir žmogaus teisių biuras (Office for democratic institutions and human rights)¹² kuria teisinius atsakomybės už neapykantos nusikaltimus standartus, kurių tikslas, visų pirma, užkirsti kelią nusikaltimams, o antra – suvienodinti sankcijų taikymą. Ši organizacija taip pat sukūrė specialų instrumentą, t.y. Tolerancijos ir nediskriminavimo informacinę sistemą – TANDIS (Tolerance and Non-Discrimination Information System)¹³. 2002 metų gruodžio 13 dieną, Europos Komisija, kovodama prieš rasizmą ir netoleranciją, priėmė bendrą politinę rekomendaciją Nr. 7 „Nacionaliniai teisės aktai dėl kovos su rasizmu ir rasine diskriminacija“ kurioje rekomenduojama valstybėms priimti teisės aktus, draudžiančius rasizmą ir rasinę diskriminaciją, jei tokių teisės aktų nėra arba jie yra neišsamūs. Europos Sąjunga 2008 metais pasirašė preliminarų susitarimą dėl nusikaltimų, kurių motyvai - rasizmas ir ksenofobija. Europos Tarybos Ministrų Komitetas, kurį sudaro 47 šalių užsienio reikalų ministrai arba nuolatiniai atstovai prie šios organizacijos, 2010 m. kovo 31 d priėmė rekomendaciją dėl kovos prieš diskriminaciją seksualinės orientacijos ir lytinės tapatybės pagrindais. Europos

¹⁰ Christie N. *Nusikaltimų kontrolė kaip pramonė* Eugrimas 1999

¹¹ <http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/ecri/country-by-country/lithuania/LTU-CbC-IV-2011-038-LTU.pdf>

¹² http://issuu.com/osce/docs/annual_report_2011_0?mode=window&viewMode=doublePage

¹³ <http://tandis.odihp.pl>

žmogaus teisių teismas (European Court of Human Rights) ryžtingai pasmerkė nusikaltimus dėl rasinės neapykantos: „... jėgos naudojimas dėl rasinės diskriminacijos yra viešas žmogaus orumo pažeminimas ir todėl, atsižvelgiant į žalingų padarinių pasireiškimą, reikalauja iš valdiškos institucijos operatyviai reaguoti į tokius atvejus“ (2005-07-06 sprendimas byloje Nr. 43577/98 ir 43579/98 Nachova ir kiti prieš Bulgariją (Nachova and others v. Bulgaria)¹⁴.

Vakarų šalyse, kaip įprasta, prie neapykantos nusikaltimų priskiriamos nusikalstamos veikos prieš asmenis ar nuosavybę, įvykdytos dėl neapykantos tam tikros rasės, etnoso, lyties, religijos, negalios, netradicines seksualinės orientacijos atstovams. Šis apibrėžimas nėra išsamus¹⁵. ESBO (Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacija) Demokratinė institucijų ir žmogaus teisių biuras (angl. ODIHR) siūlo šiuos kriterijus apibūdinančius neapykantos nusikaltimus:

- nusikalstama veika turi būti kvalifikuojama pagal administracinio - teritorinio vieneto, kuriame ji yra padaryta, teisės aktus;
- šios veikos motyvas yra išankstinis nusistatymas prieš asmenį, žmonių grupę arba tų žmonių turtą – tai nusikaltimo objektas ir prieš vieną iš valstybes saugomų vertybių (visų asmenų lygybės nepaisant rasės, religijos, kalbos ar seksualinės orientacijos).

Yra įdomu pažymėti, kad termino „neapykantos nusikaltimas“ vartojimas gali sukelti įvairių nusikalstamų veikų kvalifikacijos klaidų. Daug įvykdytų smurtinių nusikaltimų, įskaitant nužudymą, motyvuoti neapykanta¹⁶. Bet neapykantos nusikaltimais jie turėtų būti kvalifikuojami tik tada, kai pasirinktas kėsintis objektas buvo išrinktas dėl priklausimo grupei, kuria vienija rasės, religijos, tautybės, ar kiti požymiai. Taigi nusikaltėlis veikia vedinas savo neapykanta aukai ne kaip asmenybei, o kaip kurios nors grupės narei. Kaip pabrėžė ODIHR (Demokratinė institucijų ir žmogaus teisių biuras), neapykantos nusikaltimai skiriasi nuo įprastinių nusikaltimų ne tik nusikaltėlio motyvacija, bet pasekmėmis aukai. Tokių nusikaltimų žala yra ne tik fizinės ir psichinės kančios ar ekonominiai nuostoliai. Rezultatas yra santykių tarp įvairių socialinių grupių pasikeitimas, nepasitikėjimo, įtarumo ir priešiško atsiradimas. Tarsi aukai siunčiamas signalas - tu esi nepageidaujamas šioje visuomenėje, o kitiems grupės nariams tai yra perspėjimas, kad ir jie gali tapti kita auka. Tokiu būdu, žlugdoma visuomenė. Reikėtų pažymėti, kad neapykantos nusikaltimo auka gali tapti ne tik tam tikros mažumos, bet ir daugumos atstovas. Be to, tokius nusikaltimus gali

¹⁴ <http://sim.law.uu.nl/sim/caselaw/Hof.nsf/1d4d0dd240bfee7ec12568490035dff05/e1e3b8d07542dad9c1257037004e6634>

¹⁵ Gilligan J. *Smurto prevencija*. Eugrimas. 2002

¹⁶ Justickis V. *Kriminologija. 1 dalis*. Vilnius: LTU, 2001.

padaryti vienos mažumos atstovas prieš kitą. Neapykantos nusikaltimai yra ne tik etninių, religinių, genderinių visuomenės konfliktų pasekmė. Jie taip pat sukelia naujus konfliktus, stiprina įtampos eskalavimą, visuomenės stratifikaciją. ESBO nuomone, pasaulio ekonomikos nuosmukis, nelegalių ir legalių imigrantų skaičiaus augimas gali sukelti neapykantos nusikaltimų padidėjimą. Vienas iš svarbiausių kiekvienos valstybės - Europos Sąjungos narės naudotinių priemonių kovoje su neapykantos nusikaltimais - yra teisės aktų priėmimas. Svarbu, kad juose būtų numatyta veiksminga bausmė už tokius nusikaltimus, atsižvelgiant į jų ypatingą pobūdį ir socialinio pavojaus laipsnį. Lietuvos Respublikos Konstitucijos 29 straipsnis skelbia, jog žmogaus teisių negalima varžyti ar teikti privilegijas tam tikram asmeniui dėl jo lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų. Konstitucijos 25 straipsniu ribojama žodžio laisvė nurodant, kad ji nesuderinama su tautinės, rasinės, religinės ar socialinės neapykantos, prievartos ar diskriminacijos kurstymu, šmeižto ir dezinformacijos skleidimu.

Lygias galimybes užtikrina ne tik pagrindinis šalies įstatymas, bet ir pvz. Moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymas, įsigaliojęs dar 1999 metais, kadi buvo įsteigta Moterų ir vyrų lygių galimybių tarnyba. Nuo 2005 metų sausio 1 dienos įsigaliojęs Lygių galimybių įstatymas labiau išplėtė tarnybos kompetencijos ribas bei įgalino kasdieniame gyvenime diskriminuojamus žmones kreiptis ne tik diskriminacijos dėl lyties, bet ir dėl amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, rasės ar etninės priklausomybės, religijos ar įsitikinimų diskriminacijos atvejais. Iki tol Lietuvoje nebuvo atitinkamos teisinės bazės bei mechanizmo, nustatančio, kaip tokie žmonės galėtų ginti savo pažeistas teises. Lygių galimybių įstatymo reikalingumą nuo pat pirmosios jo įsigaliojimo dienos patvirtino išaugęs skundų skaičius dėl šiuo nauju įstatymu numatytų diskriminacijos formų. Šiuo metų lygių galimybių kontrolierius nagrinėja skundus dėl diskriminacijos lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės ir religijos pagrindais. Neapykantos nusikaltimų teisinio apibrėžtumo stoka gali sukelti netinkamą tokių nusikaltimų tyrimą, ir, kaip pasekmė – mažinti visuomenėje pasitikėjimą teisėsauga¹⁷. Viena iš Lietuvos visuomenės susirūpinimo neapykantos nusikaltimais pasekmių yra Baudžiamojo kodekso (toliau BK) papildymas 2009 m., kuriuo buvo numatyta atsakomybė už rasinės nesantaikos kurstymą, tam tikrų grupių steigimą, viešą faktų neigimą bei tam tikrų nusikaltimų ar vandalizmo veiksmus. BK atitinkamai papildytas

¹⁷ Sabatauskaitė B, Andriukaitis G. *ENAR SHADOW REPORT: Racism and related discriminatory practices in Lithuania*, Lietuvos žmogaus teisių centras, 2010-2011 m.

60 straipsnio 12 punktu, 129 straipsnio 2 dalies 13 punktu, 135 straipsnio 2 dalies 13 punktu, 138 straipsnio 2 dalies 13 punktu. Dar daugiau, Generalinės prokuratūros Specialiųjų tyrimų skyrius įgijo kompetenciją tirti baudžiamąsias veikas, susijusias su diskriminacija bei nesantaikos kurstymu. Lygių galimybių įstatymas buvo pakeistas, siekiant apsaugoti nuo diskriminacijos nacionalinės kilmės, kalbos, įsitikinimų ar socialinės padėties pagrindu, dabar šis įstatymas, be kita ko, reglamentuoja įrodinėjimo naštos pasidalijimą bei teisę asociacijoms bei kitiems juridiniams asmenims atstovauti diskriminacijos auką teisme. Pagal Administracinių teisės pažeidimų kodeksą yra draudžiama darbo santykių diskriminacija rasiniu, etninės kilmės ir religijos pagrindu. Vilniaus apskrityje buvo įdarbinti pedagogai, siekiant padėti socializuotis romų vaikams. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo sprendimu buvo priteista neturtinė žala romams, kurių neteisėtai pastatyti pastatai buvo nugriauti¹⁸. Pagal Įstatymą dėl užsieniečių teisinės padėties, prieglobsčio prašytojai, kurie neteisėtai atvyko į Lietuvą ar per ilgai liko šalyje, nėra sulaikomi. Terminas apskūsti su prieglobsčiu susijusius sprendimus tapo ilgesnis¹⁹. Tai keli pavyzdžiai kaip Lietuvoje tobulinimą įstatyminė baze.

Griežtesnė baudžiamoji atsakomybė už neapykantos nusikaltimus numatyta daugelyje Vakarų Europos valstybių, Kanadoje ir JAV. Užsienio šalių įstatymai neapykantos nusikaltimus traktuoja labai įvairiai. Jungtinėse Amerikos Valstijose 1994 metais buvo priimtas „Smurtinių nusikaltimų kontrolės ir bausmių vykdymo įstatymas“ (Violent Crime Control and Law Enforcement Act of 1994), pagal kurį neapykantos nusikaltimai traktuojami kaip smurtiniai veiksmai (pagal JAV teisę smurtas gali būti nukreiptas prieš asmenį ir prieš nuosavybę) padarytus ryšium su faktine arba tariama neapykanta dėl rasės, odos spalvos, religijos, tautybės, lyties, negalios ar seksualinės nukentėjusiojo orientacijos. 2007 metų balandžio mėnesį JAV Senatui pateiktame svarstyti įstatymo projekte "Dėl neapykantos nusikaltimų prevencijos" buvo naudojama ta pati formuluotė. JAV problema yra ta, kad federaliniai, valstijų arba vietiniai įstatymų leidėjai gali skirtingai vertinti šios kategorijos nusikaltimus. Kelios valstijos prie neapykantos nusikaltimų priskiria diskriminaciją pagal politines pažiūras, šeimyninę padėtį, socialinį aukos statusą. Kaip nurodė N. Halas (N. Hall), net atskiroje valstijoje problemos suvokimas gali skirtis. Pavyzdžiui, Niujorko policijos departamentas nepriskiria prie neapykantos nusikaltimų veikas, padarytas dėl priešiško nukentėjusio asmens lyčiai ar amžiui, nors pagal valstijos įstatymus šie veiksmai turėtų būti

¹⁸ *Romų padėties tyrimas: romai švietimo ir darbo rinkos sankirtoje*, Socialinių tyrimų institutas Etninių tyrimų centras.

¹⁹ <http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/ecri/country-by-country/lithuania/LTU-CbC-IV-2011-038-LTU.pdf>

taip traktuojami²⁰. Šie skirtumai sukelia sunkumų, susijusių su statistinių duomenų rinkimu ir tokio tipo nusikaltimų įvertinimu.

Didžiosios Britanijos įstatymuose nėra neapykantos nusikaltimų sąvokos, tačiau 1998 metais buvo priimtas įstatymas „Dėl nusikaltimų ir viešosios tvarkos pažeidimų“ (Crime and Disorder Act) kuris numato atsakomybę už nusikaltimus, kurių motyvas yra rasinė ar religinė neapykanta. 2003 metų „Baudžiamosios justicijos įstatyme“ (Criminal Justice Act) nusikaltimai, kurių vienas iš motyvų - neapykanta seksualinei nukentėjusio orientacijai, pripažinti kaip sunkinančios aplinkybės. Didžiosios Britanijos vidaus reikalų ministerija (Home Office) savo oficialioje Interneto svetainėje <https://www.gov.uk/government/organisations/home-office> nurodo, kad be pirmiau minėtų neapykantos nusikaltimų motyvų, prie tokio tipo nusikaltimų yra priskirti smurtiniai veiksmai, nukreipti prieš asmenį ar turtą, padaryti ryšium su nukentėjusio asmens lytimi ar genderiniu identifikavimu, arba dėl šių asmenų negalios. Sutinkamai su „Rasines ar religines neapykantos įstatymu“ (The Racial and Religious Hatred Act), kuris įsigaliojo 2007 metais spalio 1 d., prie šių nusikaltimų yra priskirti grasinimai arba veiksmai, kuriais siekiama kurstyti neapykantą žmonių grupei dėl jų religinių įsitikinimų ar tokių įsitikinimų nebuvimu.

Vokietijoje 2001 metais, buvo priimtas įstatymas, kuris numato baudžiamąją atsakomybę už nusikaltimą prieš asmenį dėl jo politinių pažiūrų, tautybės, etninės kilmės, rasės, odos spalvos, religijos, ideologijos, seksualinės orientacijos, neįgalios, išvaizdos ar socialinio statuso. Įstatymo priėmimas buvo surištas su būtinybe sukurti vieningą sistemą renkant statistinius duomenis apie tokio tipo nusikaltimus, bei visuomenės susirūpinimu šių nusikaltimų skaičiaus augimu, kurių motyvas buvo rasizmas ir ksenofobija. 2003 metų vasario mėnesį Prancūzijoje buvo priimtas įstatymas, kuris sugriežtino baudžiamąsias sankcijas už smurtinius nusikaltimus rasinės neapykantos pagrindu. Tačiau, kaip pažymėjo E. Bleichas (Erik Bleich), įstatymo priėmimas buvo gana simboliškas ir tuo siekiama parodyti diskriminuojamoms grupėms Prancūzijos vyriausybės norą ginti jų interesus. Ši teiginį pagrindžia aplinkybė, jog iki 2003 metų pabaigos, pagal šį įstatymą nebuvo nuteistas ne vienas asmuo²¹.

Teisinė neapykantos nusikaltimo sąvoka neleidžia sudaryti išsamų vaizdą apie šios veikos esmę. Be to, tam tikros rūšies nusikaltimų apibrėžimas teisės aktose yra šiek tiek dirbtinas ir atspindi problemos reguliavimą pagal visuomenės poreikius, kuriuos galima

²⁰ The Journal of Criminal Law & Criminology [interaktyvus].

²¹ <http://www.uk.sagepub.com/stout/BleichE51%282%29.pdf>

apibudinti principu „čia ir dabar“. Užsienio kriminologijos vadovėliuose, yra dešimtys pagrįstu ar ne (priklausomai nuo autoriaus teorinės pozicijos), juridinių neapykantos nusikaltimų apibrėžimų. Pavyzdžiui, 2007 m. JAV Kongresui buvo siūloma įtraukti į neapykantos nusikaltimų sąrašą nusikalstamas veikas prieš benamius. Tais pačiais metais buvo priimtas įstatymas, kuris prieš seksualinių mažumų atstovus (gėjus ir lesbietes) padarytų nusikaltimų socialines pasekmes prilygino prie nusikaltimų, padarytų dėl religinės, etninės ar rasinės kilmės motyvų. Todėl vargu ar galima rasti galutinį tikrą tokio sudėtingo ir nepastovaus reiškinių apibrėžimą. Pagal JAV 1990 metais priimtą „Neapykantos nusikaltimų stebėsenos įstatymą“ (The Hate Crime Statistics Act), Generalinis prokuroras buvo įpareigotas rinkti statistinius duomenis apie neapykantos nusikaltimus visose valstijose ir skelbti metines ataskaitas. Iš pradžių į ataskaitą patekdavo nusikaltimai, kurių motyvas buvo rasinė, religinė, etninė neapykanta, priešiškus dėl seksualinės orientacijos. Vėliau nuo 1994 metų šis sąrašas buvo papildytas neapykantos nusikaltimais prieš asmenims su negalia. Anot Federalinio tyrimų biuro (toliau FTB), 2006 metais buvo užregistruota 9080 neapykantos nusikaltimų, iš kurių 4737 dėl rasinės neapykantos, 1597 – dėl religinės, 1415 – dėl nukentėjusio asmens seksualinės orientacijos, 1233 – etninės priklausomybės, 94 – prieš asmenis su negalia. Dauguma nusikaltimų pasireiškė kaip smurto panaudojimo grėsmė (2508), sužalojimai (2915), turto sunaikinimas ir vandalizmo aktai (2911). Nusikaltimai prieš asmenį sudarė 60% visų nusikaltimų skaičiaus, tuo tarpu nukentėjusiojo turto sunaikinimo atvejų pasitaikė 40% veikų. Dauguma pažeidėjų - baltosios rasės atstovai (4293 asmenys). 2008 metais buvo užregistruota 9168 neapykantos nusikaltimų, iš kurių 3992 buvo dėl rasinės neapykantos (716 - prieš baltaodžius), 1597 – dėl religinės neapykantos, 1415 – dėl nukentėjusiojo asmens seksualinės orientacijos, 1233 – dėl tautybės, 94 - prieš asmenis su negalia. Dauguma nusikaltimų buvo nusikaltimai prieš asmenį (4490 atvejai), įskaitant nužudymus (7 atvejai), smurto panaudojimo grėsmę (1503 atvejais), užpuolimai (2178 atvejai), nusikaltimai prieš nuosavybę (3608 atvejai), įskaitant turto sunaikinimą ir vandalizmo aktus (2970 atvejai). Dauguma pažeidėjų – baltaodžiai (4229 asmenys).

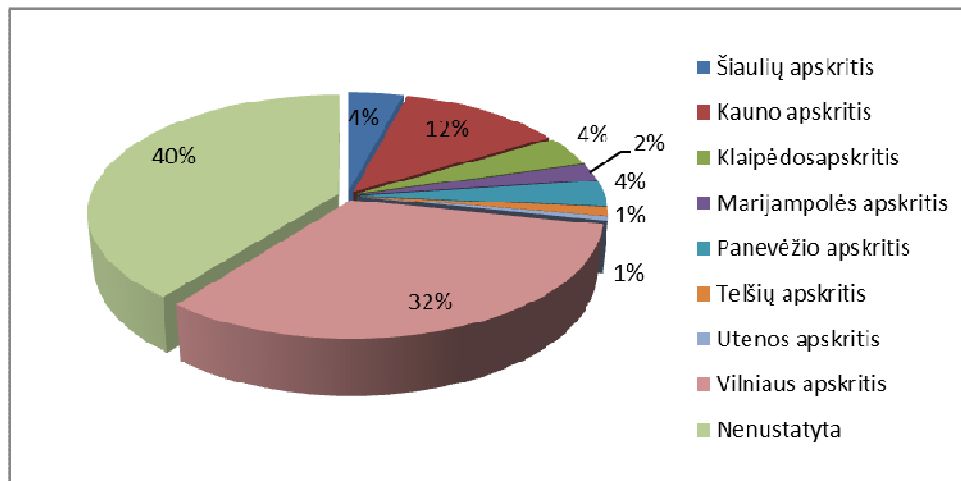
Didžiojoje Britanijoje statistika apie neapykantos nusikaltimus yra sudedamoji Vidaus reikalų ministerijos metinio pranešimo apie nusikalstamumą Anglijoje ir Velse dalis. Nuo 1980-ųjų pabaigos Jungtinėje Karalystėje nusikaltimų, padarytų dėl rasinės neapykantos, skaičius išaugo kelis kartus - nuo 4383 atvejų 1988 metais iki 40-60 tūkstančių (pagal skirtingus duomenų šaltinius). Didžiosios Britanijos policija 2007 metais užregistravo 5619 kūno sužalojimų dėl neapykantos nusikaltimų, 4350 nusikaltimų be kūno sužalojimo kaip

nusikaltimo pasekmės, 28 485 agresijos protrūkių ar įžeidimų atvejų prieš tam tikrų rasinių ar religinių grupių narius. Pagal Jungtinės Karalystės Vidaus reikalų ministerijos statistikos apibendrintus duomenis, tokio pobūdžio nusikaltimas vykdomas asmuo yra jaunas 30 metų amžiaus baltaodis vyras. Dažniausia tokie nusikaltimai įvykdomi prie aukos namų tarp 15 valandos ir vidurnakčio, o pažeidėjas gyvena šalia nukentėjusiojo arba jie yra pažįstami.

Vokietijoje 2001 metais buvo užregistruota 5456 neapykantos nusikaltimų atvejų, 2003 metais 4300 tokių nusikaltimų, 2004 metais - 4500, 2006 metais - 5367, 2007 metais - 4793, 2008 metais - 4759. Dauguma pažeidėjų (91,6%) yra radikalių dešiniųjų požiūrių atstovai. Apie 2/3 nusikaltimų motyvų yra ksenofobija, nusikaltimai dėl rasinės neapykantos ir antisemitizmo.

NEAPYKANTOS NUSIKALTIMŲ LIETUVOJE TYRIMO ANALIZĖ

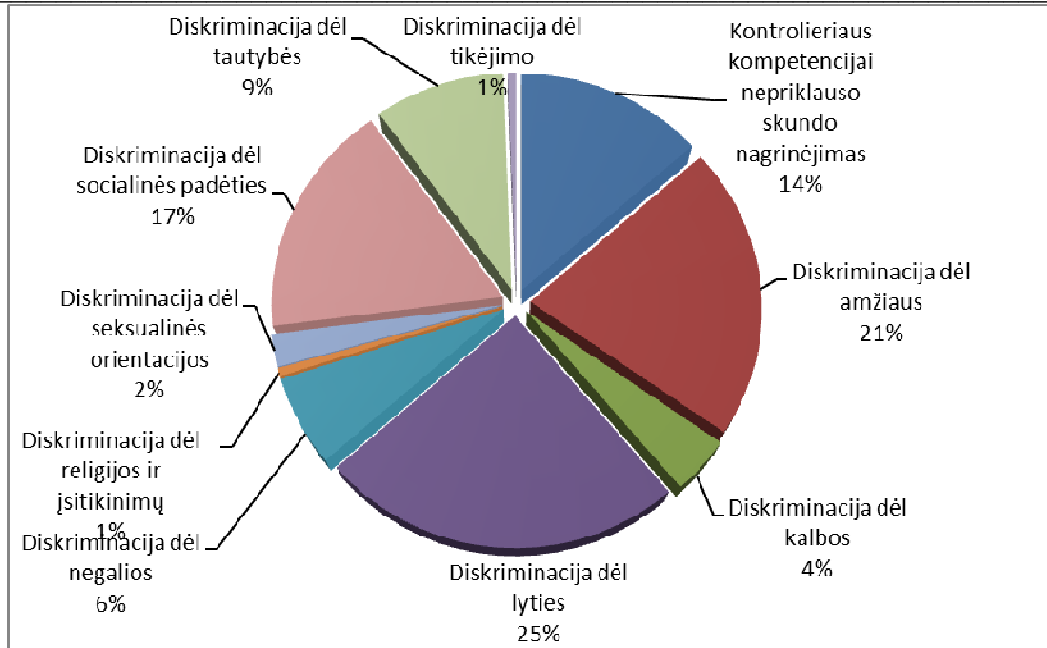
Žemiau pateikiami statistiniai duomenys apie diskriminacijos atvejus Lietuvoje 2011 ir ankstesniais metais ir šių veikų padarymo tendencijos²².

1 pav. Apskritis, iš kurių gauti skundai arba pradėti tyrimai Lygių galimybių tarnybos kontrolieriaus iniciatyva.

2011 metais dažniausiai į Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybą kreipėsi didžiųjų Lietuvos miestų gyventojai. Vilniaus miesto gyventojai išlieka patys aktyviausi. Daugiau nei perpus mažiau aktyvūs buvo Kauno miesto ir šios apskrities gyventojai. 2011 metais nebuvo paduota skundų iš Tauragės ir Alytaus apskričių. Taigi atokesnių nuo Vilniaus apskrities gyventojai linkę nepastebėti arba mažiau pastebėti diskriminacijos reiškinius ir susitaikyti su esama situacija. Taip pat galima daryti prielaidą, kad Vilniaus ir Kauno gyventojai yra labiau socialiai aktyvūs nei mažų miestų gyventojai, jie aktyviau dalyvauja viešajame gyvenime.

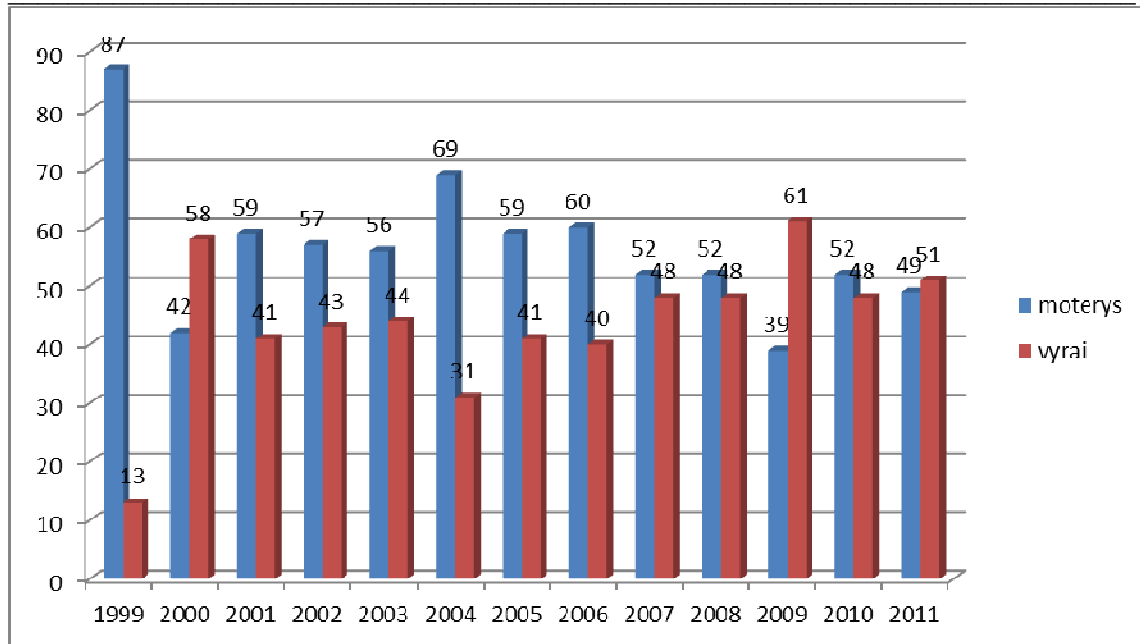
²² <http://lygybe.lt/?pageid=7>

2 pav. Skundų bei Lygių galimybių tarnybos kontrolieriaus iniciatyva atliktų tyrimų tematika.

Apibendrinus pateiktų skundų bei kontrolieriaus iniciatyva atliktų tyrimų tematiką, galima konstatuoti, kad 2011 metais, kaip ir visais ankstesniais metais, skundai dėl diskriminavimo lyties pagrindu sudaro didžiausią dalį visų pateiktų skundų (2 pav.), antroje vietoje atsiduria skundai dėl diskriminavimo amžiaus pagrindu ir trečioje vietoje – dėl diskriminavimo socialinės padėties pagrindu. Lytis, amžius ir socialinė padėtis yra ir išlieka patys svarbiausi faktoriai mūsų visuomenėje, kurie lemia nepalankų arba mažiau palankų asmenų traktavimą. Skundų dėl diskriminavimo etninės priklausomybės pagrindu, religijos ir įsitikinimų, seksualinės orientacijos gaunama rečiau.

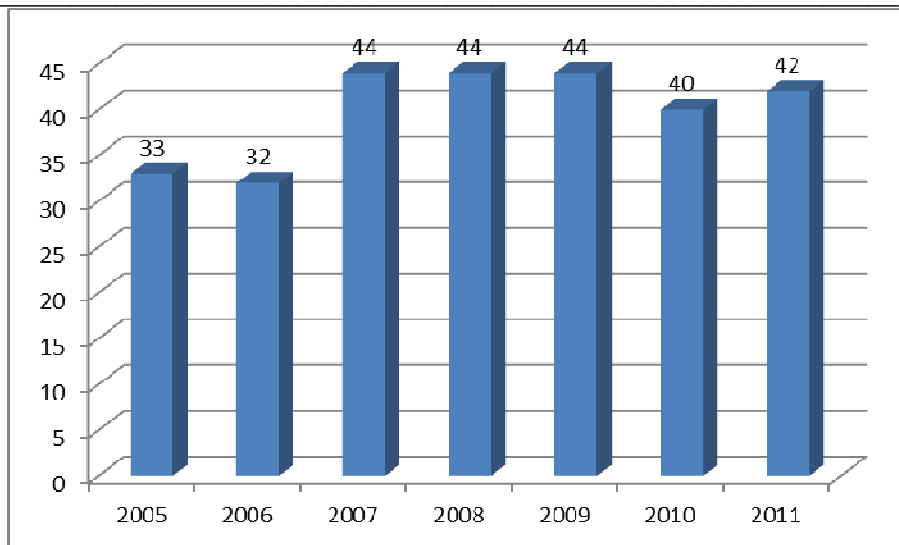
Per visą laikotarpį nuo 1999 metų iki 2011 metų trejus metus (2000, 2009 ir 2011 metais) vyrų skundų buvo pateikta daugiau, nei moterų. Visais kitais atvejais dažniau skundėsi moterys. Jei anksčiau vidutiniškai būdavo 40 proc. vyrų bei 60 proc. moterų skundų, tai nuo 2007 metų vyrų ir moterų skundų skaičius beveik susilygino. Ši tendencija, parodanti lyčių disproporcijos nykimą statistikoje apie skundų pareiškėjus, gerai iliustravo Moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymo reikalingumą ir naudą abiem lytims. 2009 metais vyrų skundų buvo neįprastai daug – 61 proc. Vyrai atsikrato senų stereotipų ir aktyviau kovoja už savo teises. Jie nebemano, kad diskriminaciją patiria tik moterys, kad dėl to skųstis vyrams gėdinga ir kad vyrams lygios galimybės visai neaktualios. 2011 metais vėl sulaukta daugiau skundų iš vyrų.

3 pav. Pareiškėjų, pasiskirstymas pagal lytį ataskaitiniais laikotarpiais.

1999 m. moterys pateikė 87 % visų skundų, vyrų skundai sudarė 13 %; 2000 m.: moterys – 42 %, vyrai – 58 %; 2001 m.: moterys – 59 %, vyrai – 41 %; 2002 m.: moterys – 57 %, vyrai – 43 %; 2003 m.: moterys – 56 %, vyrai – 44 %; 2004 m.: moterys – 69 %, vyrai – 31 %; 2005 m.: moterys – 59 %, vyrai – 41 %; 2006 m.: moterys – 60 %, vyrai – 40 %; 2007 m.: moterys – 52 %, vyrai – 48 %; 2008 m.: moterys – 52 %, vyrai – 48 %; 2009 m.: moterys – 39 %, vyrai – 61 %; 2010 m.: moterys – 52 %, vyrai – 48 %; 2011 m.: moterys – 49 %, vyrai – 51 %.

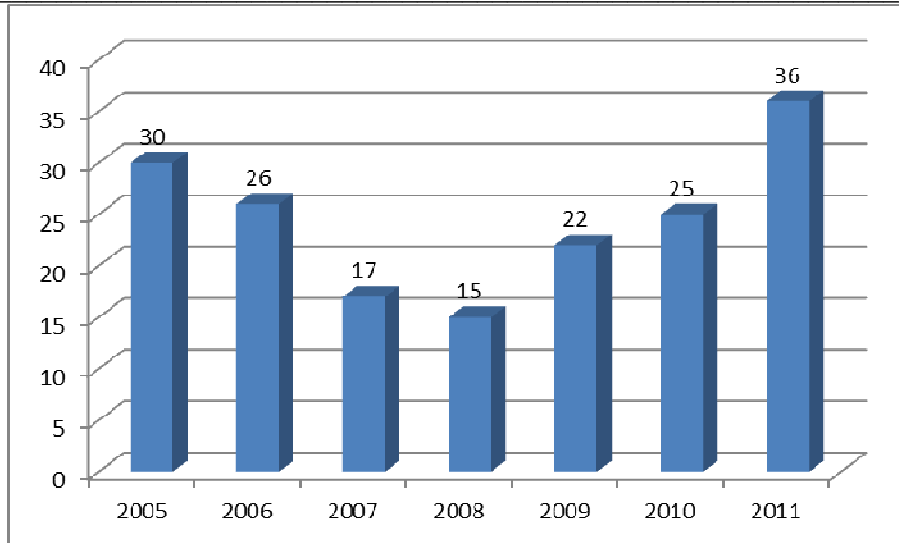
Skundų dėl diskriminacijos lyties pagrindu paprastai pateikiama daugiausiai. Galima pažymėti, kad dėl diskriminacijos lyties pagrindu yra nemažai vyrų skundų, ypač švietimo ir mokslo, sveikatos apsaugos bei darbo santykių srityje, o taip pat pastebėtina, jog vyrai kreipėsi ne tik dėl jų pažeidžiamų teisių, bei ir dėl jiems artimų ar pažįstamų moterų diskriminavimo. Galima padaryti išvada, kad visuomenei labiau susipažinus su šia diskriminacijos rūšimi, žmonės tampa jai nepakantūs. Daugelis skirtingų moterų ir vyrų vertinimo atvejų, anksčiau laikytų norma ar tradicija, dabar jau suvokiami kaip galiojančio Moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymo pažeidimai. Nebekelia skeptiškų nuotaikų atliekami įvairūs sociologiniai tokio pobūdžio tyrimai, moterų ir vyrų darbo užmokesčio, įsidarbinimo galimybių lyginimai, vienodo indėlio šeimos ir buities reikaluose skatinimas.

4 pav. Diskriminacijos dėl lyties atvejai.

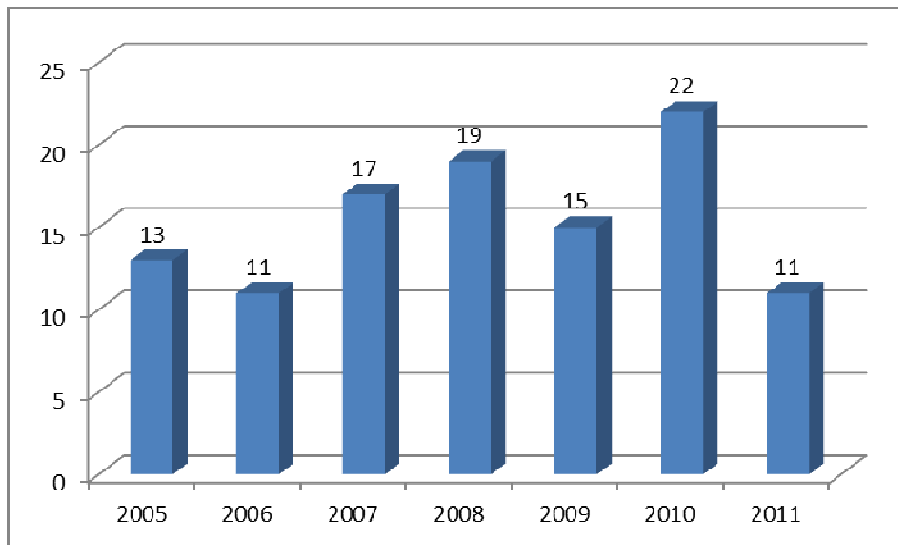
2005 m. tirti 33 galimos diskriminacijos dėl lyties atvejai sudarė 25 proc. visų tų metų tyrimų, 32 tyrimai dėl lyties 2006 m. – 24 proc., 44 tyrimai 2007 m. – 27 proc., 44 tyrimai 2008 m. – 20 proc., 44 tyrimai 2009 m. – 26 proc., o 40 tyrimų 2010 m. – 25 proc. visų tyrimų. 42 tyrimų 2011 m. taip pat sudarė 25 proc. visų tyrimų.

Skirtingai nuo diskriminacijos lyties pagrindu, skundų dėl diskriminacijos pagal amžių iki 2008 m. kasmet buvo pateikiama vis mažiau. 2008 metais diskriminacijos amžiaus pagrindu tyrimų skaičių pralenkė ne tik tyrimai dėl diskriminacijos lyties pagrindu, bet ir tyrimai dėl diskriminacijos etninės priklausomybės, socialinės padėties, kalbos, negalios pagrindais. Diskriminacijos amžiaus pagrindu atvejų mažėjimą pastaraisiais keleriais metais sąlygojo aktyvūs jaunų žmonių emigracijos procesai sėkmingo ekonomikos vystymosi metu, kurie lėmė tai, kad darbdaviai atsigręžė į vyresnės kartos žmones ir ėmė juos įdarbinti. Ekonomikos sunkmečio metais (2009, 2010 ir 2011 m.) skundų dėl šios formos diskriminacijos vėl padaugėjo. 2011 m. tyrimų dėl galimos diskriminacijos pagal amžių atlikta daugiausiai nuo Lygių galimybių įstatymo įsigaliojimo 2005 m. Tikėtina, jog tokį padidėjimą lėmė sunkmečio padariniai: didėjant nedarbui, daugėjo dėl amžiaus diskriminuojamų darbuotojų, taip pat daugėjo darbo skelbimų su nepagrįstais amžiaus apribojimais (ypač Internetė).

5 pav. Diskriminacijos dėl amžiaus tyrimo atvejai.

2005 m. tirti 30 galimos diskriminacijos dėl amžiaus atvejų sudarė 23 proc. visų tų metų tyrimų, 26 tyrimai dėl amžiaus 2006 m. sudarė 19 proc., 17 tyrimų 2007 m. – 10 proc. visų tyrimų, o 15 tyrimų 2008 m. – vos 7 proc. visų tyrimų. 22 tyrimai 2009 m. sudarė jau 13 proc. tyrimų, o 25 tyrimai 2010 m. – 16 proc. visų tyrimų. 36 tyrimai 2011 m. sudarė 21 proc. visų tyrimų.

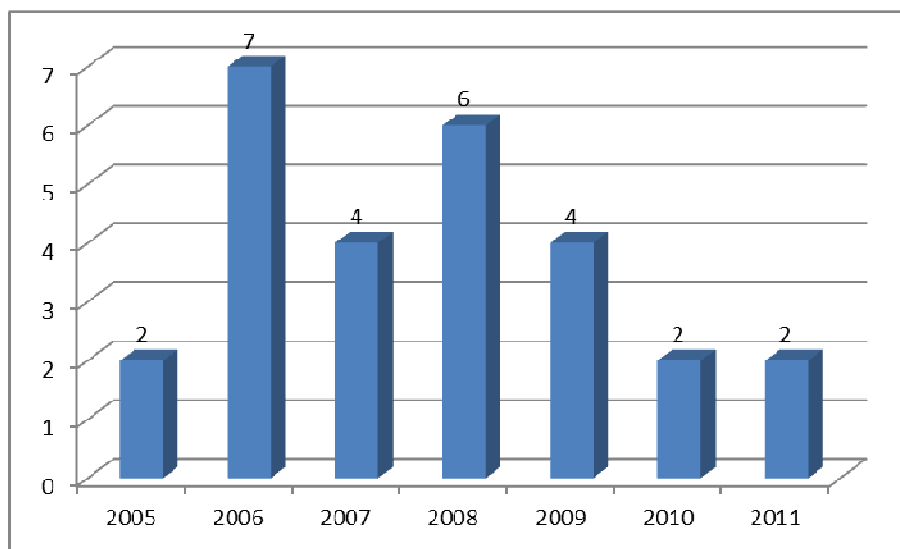
6 pav. Diskriminacijos dėl negalios tyrimo atvejai.

Įvairiais duomenimis, neįgaliųjų Lietuvoje yra beveik 10 proc. visų gyventojų. Skundų dėl diskriminacijos dėl negalios skaičius pastaraisiais metais svyravo. 2010 m. pateikta daugiausiai neįgaliųjų skundų per visus Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos (toliau LGKT) gyvavimo metus. Neįgalieji dažniausiai pateikdavo skundus dėl jų teisių pažeidimų

prekių ir paslaugų, švietimo srityse. Pastaruoju metu padaugėjo skundų ir darbo santykių srityje. Vis drąsiau į tarnybą ėmė kreiptis neįgalūs sportininkai, neįgalieji, kuriems bankai atsisakė suteikti paskolas.

2005 m. tirti 13 galimos diskriminacijos dėl negalios atvejų sudarė 10 proc. visų tų metų tyrimų, 11 tyrimų dėl negalios 2006 m. sudarė 8 proc., 17 tyrimų 2007 m. – 10 proc., 19 tyrimų 2008 m. – 9 proc., 2009 m. atliktų 15 tyrimų - 9 proc. tyrimų, o 2010 m. atlikti 22 tyrimai - 14 proc. visų tyrimų. 2011 m. atlikti 11 tyrimų - 64 proc. visų tyrimų.

Skundų dėl diskriminavimo religijos pagrindu skaičius 2005-2011 m. labai svyravo. 2006 m. buvo pateikta nemažai skundų dėl neigiamų komentarų apie tam tikros religijos išpažinimą ar tikinčiuosius. 2007 m. tokių atvejų buvo mažiau. Neigiamas požiūris ar tam tikrų prieštarų aplinkybių pateikimas (natūralus ar išprovokuotas) dėl tradicinių ir netradicinių religijų taip pat buvo pagrindas teikti skundus. 2008 m. šiek tiek išaugus skundų dėl religijos skaičiui, 2009 m. - 2011 m. jų vėl sumažėjo.

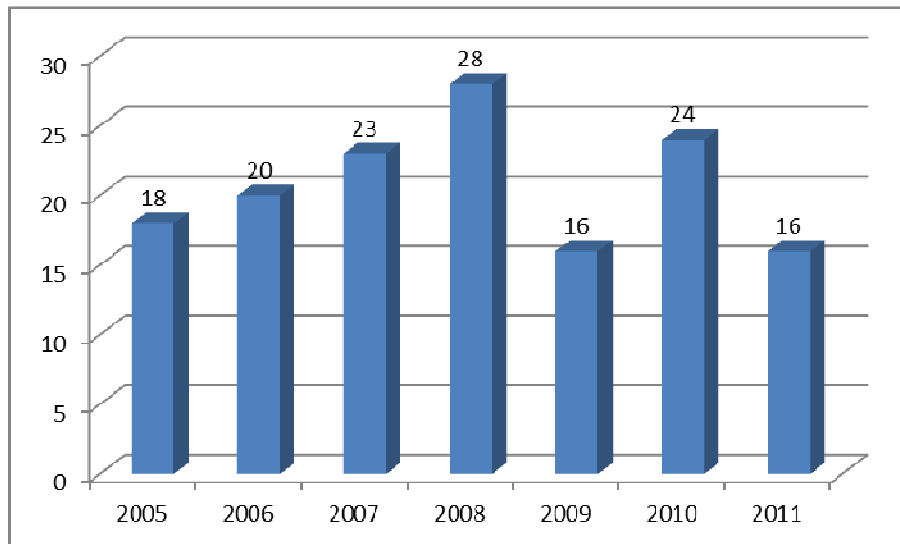

7 pav. Diskriminacijos dėl religijos, tikėjimo ar įsitikinimų tyrimo atvejai.

2005 m. tirti 2 galimos diskriminacijos dėl religijos ar įsitikinimų atvejai sudarė apie 1,5 proc. visų tų metų tyrimų, 7 tyrimai 2006 m. - 5 proc., 4 tyrimai 2007 m. – apie 2,5 proc., 6 tyrimai 2008 m. – apie 2,7 proc., 4 tyrimai 2009 m. - 2,4 proc. visų tyrimų, o 2 tyrimai 2010 m. - 1,3 proc. visų tyrimų.

Diskriminacijos dėl rasės ar etninės priklausomybės atvejų iki 2008 m. nuolat daugėjo. Tokių skundų buvo pateikiama daugiausiai po skundų dėl diskriminacijos socialinės padėties ar lyties pagrindais. Lietuvai įstojus į Europos Sąjungą ir atsivėrus sienoms, į Lietuvą dirbti ar mokintis atvyksta vis daugiau kitos rasės ar etninės priklausomybės žmonių. Neseniai

atlikti tyrimai parodė, jog Lietuvos gyventojai yra nepakantūs kitoms etninėms grupėms, ypač kitos odos spalvos žmonėms. Natūralu, jog didėjant imigrantų skaičiui, didėjo ir skundų dėl etninės bei rasinės diskriminacijos apraiškų. Šios kategorijos skundų didėjimą iki 2008 m. lėmė ir tai, jog vis aktyviau savo teises gina Lietuvoje gyvenantys romai. 2009-ais ir vėlesniais metais skundų dėl religijos ir įsitikinimų sulaukta mažiau. Tam įtakos galėjo turėti sulėtėję ekonominio vystymosi tempai bei su tuo glaudžiai susiję migracijos procesai.

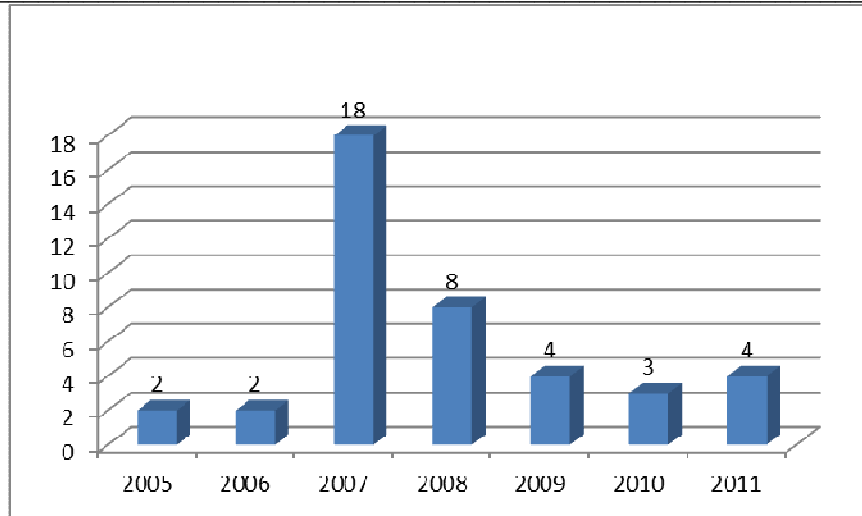

8 pav. Diskriminacijos dėl rasės, tautybės ar etninės priklausomybės tyrimo atvejai.

2005 m. tirti 18 galimos diskriminacijos dėl rasės ar etninės priklausomybės atvejų sudarė apie 14 proc. visų tų metų tyrimų, 20 tyrimų 2006 m. - 15 proc., 23 tyrimai 2007 m. - 14 proc., 28 tyrimai 2008 m. - 13 proc., 16 tyrimų 2009 m. - 10 proc. visų tyrimų, o 24 tyrimai 2010 m. - 15 proc. visų tyrimų, 16 bylų 2011 m. sudarė 9 proc. visų tyrimų.

Skundų dėl seksualinės orientacijos skaičius nuo 2005 m. labai kito. 2005 m. ir 2006 m. buvo pradėta vos po 2 tyrimus, tuo tarpu 2007 m. tokių skundų smarkiai padaugėjo. Šis padaugėjimas buvo susijęs su tuo, jog gauta daug pavienių skundų iš tarptautinės organizacijos “Amnesty International” narių, nurodančių į homoseksualių žmonių teisių suvaržymus Lietuvoje. Nuo 2008 m. šių skundų skaičius kasmet mažėjo iki 2011 m., kai jų vėl šiek tiek padaugėjo.

2005 m. tirti 2 galimos diskriminacijos dėl lytinės orientacijos atvejai sudarė apie 1,5 proc. visų tų metų tyrimų, 2 tyrimai 2006 m. - 1,5 proc., 18 tyrimų 2007 m. - 11 proc., 8 tyrimų 2008 m. - 4 proc., 4 tyrimai 2009 m. - 2,4 proc., o 3 tyrimai 2010 m. - vos 1,9 proc. visų tyrimų. 4 bylos 2011 m. sudarė 2,4 proc. visų tyrimų.

9 pav. Diskriminacijos dėl lytinės orientacijos tyrimo atvejai.

2008 m. liepos 5 d. įsigaliojo Lygių galimybių įstatymo pataisos, išplėtusios diskriminacijos pagrindų sąrašą naujais pagrindais dėl kalbos, kilmės ir socialinės padėties. Iš viso dėl naujai įtvirtintų diskriminacijos formų 2008 m. antrą pusmetį gautas 81 skundas: 55 dėl socialinės padėties ir 26 dėl kalbos. 2009 m. šios rūšies skundų gauta žymiai mažiau: 25 dėl socialinės padėties, 3 dėl kalbos ir 1 dėl kilmės. 2010 m. gauta 30 skundų dėl socialinės padėties, o 2011 m. gauti 29 skundai dėl socialinės padėties ir 7 skundai dėl kalbos.

IŠVADOS

Lietuvoje buvo parengti tarptautinio lygio standartai, kurie padėtų efektyviau kovoti su neapykantos nusikaltimais. Iš visų diskriminacijos pagrindų 2011 metais dominavo nusiskundimai dėl nevienodo asmenų vertinimo lyties, amžiaus ir socialinės padėties požiūriu. Daugiausia skundų pateikiama dėl patiriamos diskriminacijos darbo santykių srityje. Dažniausiai kreipėsi Vilniaus ir Kauno gyventojai. Iš šių dviejų miestų buvo gauta per 70 proc. visų skundų. Be teisės aktų tobulinimo, yra kiti svarbūs aspektai, kurie gali padėti kovai prieš smurtą ir neapykantą skirtingoms socialinėms grupėms. Tai yra švietimas, darbas su visuomene, valstybės tarnautojų apmokymas atpažinti diskriminaciją. Konkretūs veiksmai apima, pvz. teisėsaugos, prokuratūros ir teismų pareigūnų/tarnautojų supažindinimą su neapykantos nusikaltimų tyrimo metodika; darbą su tokių nusikaltimų aukomis; tikslių neapykantos nusikaltimo duomenų rinkimą ir sisteminimą; žalos atlyginimo tokiose bylose, specializuotą kovos su diskriminacija biurų kūrimą; darbą su skirtingomis visuomenės grupėmis, siekiant skatinti jų bendravimą su policija; visuomenės švietimą, ypač jaunimą, tolerancijos ir nediskriminavimo klausimais. JAV, Jungtinės Karalystės, Vokietijos ir kitų

šalių patirtis, renkant statistikos duomenis, prevencijos organizavimas bei reagavimas į neapykantos nusikaltimus, taip pat tarptautinių organizacijų rekomendacijos turi didelę įtaką užkertant kelią ir prisidedant prie sėkmingos kovos su neapykantos nusikaltimais Lietuvoje.

LITERATŪRA

1. Christie N. Nusikaltimų kontrolė kaip pramonė Eugrimas 1999.
2. Ferrell J. et al. Cultural Criminology. Sage 2008.
3. Foucault M. Disciplinuoti ir bausti. Kalejimo gimimas. Vilnius. Baltos lankos. 1998.
4. Gilligan J. Smurto prevencija. Eugrimas. 2002.
5. Gilligan J. Smurtas. Apmąstymai apie nacionalinę epidemiją. Vilnius. Vaga. 2007.
6. Glick L. Criminology. Pearson Education, Inc. 2005.
7. Justickis V. Kriminologija. 1 dalis. Vilnius: LTU, 2001.
8. Mathiesen T. Prison on Trial: A Critical Assessment, London: Sage. 1998.
9. Matza D. Nusizengiamumo srovėje Vilnius. Vaga. 2004
10. Romų padėties tyrimas: romai švietimo ir darbo rinkos sankirtoje, Socialinių tyrimų institutas Etninių tyrimų centras. Vilnius. 2008.
11. Sabatauskaitė B, Andriukaitis G. ENAR SHADOW REPORT: Racism and related discriminatory practices in Lithuania, Lietuvos žmogaus teisių centras, 2010-2011 m.
12. Shestakov D. Kriminologija: prestupnost kak svoistvo obshestva. [Criminology: criminality as society characteristic] Sankt-Peterburg, 2001.
13. The Journal of Criminal Law & Criminology [interaktyvus]. [žiūrėta 2012-09-16]. <<http://www.law.northwestern.edu/jclc/about/>>. <http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/ecri/country-by-country/lithuania/LTU-CbC-IV-2011-038-LTU.pdf>
14. http://issuu.com/osce/docs/annual_report_2011_0?mode=window&viewMode=doublePage
15. <http://www.stat.gov.lt/lt/pages/view/?id=2481&PHPSESSID=>
16. <http://www.bsos.umd.edu/gvpt/lpbr/subpages/reviews/hall0106.htm>
17. <http://books.google.ru/books?id=G6V0Qb4GtNUC>
18. <http://sim.law.uu.nl/sim/caselaw/Hof.nsf/1d4d0dd240bfee7ec12568490035df05/e1e3b8d07542dad9c1257037004e6634>
19. [http://www.uk.sagepub.com/stout/BleichE51\(2\).pdf](http://www.uk.sagepub.com/stout/BleichE51(2).pdf)
20. <http://tandis.odihhr.pl>
21. <http://lygybe.lt/?pageid=7>

THE HATE CRIMES: CURRENT ISSUES AND TENDENCIES

Viačeslav Čirgin*
Mykolas Romeris University

Summary

From May 1, 2004 Lithuania became a member of the European Union, and in 2004, on the 29th of March joined NATO. In case of the EU, Lithuania has committed to harmonize its national legislation with Community law, and this has led to changes in the Lithuanian legal acts on human rights. Lithuania, as other Member States apply EU laws directly or transfer into national laws. The harmonization of legal acts in Lithuania also contributed to public policy-making in order to deal with various forms of discrimination. These changes had an impact on the struggle against hate crimes during the recent years. Furthermore, this type of crimes attracts more international attention. There is

a great number of such crimes throughout the history and, unfortunately, victims are counted in millions. Hate crimes are crimes motivated by racial, ethnic or religious hatred or enmity. Reports of violence against certain ethnic groups are regularly appear on media sites. International organizations such as the UN (United Nations), the OSCE (Organization for Security and Co-operation in Europe) noted that hate crimes is a serious public safety problem. These crimes result not only in physical and mental sufferings of the victim or economic losses. Moreover, the outcome is the altering of relationship between different social groups, i.e. mistrust, suspicion and hostility. Such offences can lead to conflicts, resulting in a large mass of people forced to leave their homes and become refugees and asylum seekers. These people are the potential for radical extremism and terrorism. Western democracies develop laws that impose criminal penalties for hate crimes. The experience of countries such as the United States, Great Britain, Germany and etc in adoption and improvement of legislation in the struggle against such crimes, also the recommendations of various international organizations will contribute to the reduction of hate crime rate in Lithuania.

Keywords: crime, hate crime, crime statistics, international organizations and crime prevention.

Viačeslav Čigrin* Mykolas Romeris universiteto Viešojo saugumo fakulteto Valstybės sienos apsaugos katedros lektorius. Mokslinių tyrimų kryptys: Visuomenės saugumas.

Viačeslav Čigrin* Mykolas Romeris university Faculty of Public Security lecturer Department of State Border Protection. Research interests: Public security.